

Brinnande Förorter

Social housing i norra Europas förorter, en bild av gettot?

Pernilla Hagbert

A3TT07#27PERHAG.PDF

« Les années passent, pourtant tout est toujours à sa place
Plus de bitume donc encore moins d'espace /.../ La bourgeoisie peut trembler, les cailleras sont dans la ville
Pas pour faire la fête, qu'est-ce qu'on attend pour foutre le feu? »¹

Senast hösten 2005 fick vi se ungdomsgängens uppgörelse med en oförstående auktoritet i ett brinnande Paris. Förorterna, präglade av den stämning man kan få en aning om i utsnittet från en låt av den franska rapgruppen Suprême NTM ovan, består till stor del av publika bostadsområden. Områdena har nästan ända sedan de byggdes stått inför diverse problem. Är då dessa oroligheter ett typiskt beteende för de människor som bor i områdena, eller är det snarare områdena i sig, med den planering som stått till grund för byggandet av dessa förorter som bär skulden? Jag vill med denna essä undersöka rollen av bakomliggande politik och utformning av områdena i skapandet av de problem som de nu står inför.

¹ Ur låten *Qu'est-ce qu'on attend* av franska gruppen Suprême NTM. Ungefärlig översättning:
Ären går, men allt förblir på sin plats. Mer asfalt, ännu mindre utrymme
Borgarklassen borde darra av rädsla, les cailleras (gangstas) är i stan. Inte för
att festa, vad är det vi väntar på för att starta elden?

Inledande förtydliganden

Med social housing menar jag i denna essä de bostadsprojekt som delvis är subventionerade av statliga, offentliga institutioner och riktar sig till människor som annars inte har råd med de marknadshyror som finns. Kärt barn har många namn och jag har valt att använda det engelska social housing då det inte direkt finns en så pass beskrivande översättning på svenska. Uttrycket innehåller även en som jag upplever det dubbel betydelse som jag valt att basera essän på; dels det konkreta i dessa allmännyttiga bostadsprojekt men även frågan om att bygga med det sociala i åtanke och hur viktigt det är. De två frågorna går oundvikligen ihop då social housing projekt ofta även har problem av just en social karaktär. Begreppet social housing återfinns ej i Sverige då vi istället har en mer fungerande social välfärd än i många andra nordeuropeiska länder och det till exempel finns bostadsbidrag. Därför har jag funnit det mer intressant att studera hur sådana bostadsförhållanden i nordvästra Europa ser ut, med exempel från Frankrike. Även om de problem som dessa områden associeras med kan anses vara universella, så får de slagkraft till exempel i ett land som Frankrike där problemen och missnöjet har eskalerat till att ta uttryck i upplopp. Boken *"Estates on the Edge"* av brittiskan Anne Power redogör för problemkantade social housing områden i norra Europa och dit räknar hon förutom Norden och Brittiska öarna de nordliga länderna på Europeiska kontinenten.

Europas sociala bostadsbyggande i kort historik

I Europa var bostadsbyggandet under mitten och början på andra halvan av 1900-talet starkt kopplat till återuppbyggnad efter andra världskriget. Efter kriget var det mycket människor på flykt och allmänt i rörelse mellan och inom länder. För att bemästra den bostadsbrist som uppstått började man bygga

stora komplex med rationella tekniker som gjorde att det gick snabbt och billigt att uppföra stora mängder bostäder. Detta gjorde att de nybyggda husen fick ett uttryck som upprepades och gjorde att man kunde urskilja en likriktning i det estetiska yttre såväl som planeringen av områdena. Dessa nya områden byggdes, logiskt nog, upp som en expansion av staden, det vill säga utanför den befintliga staden. Problemet, rent stadsplanemässigt, har främst varit dessa områdens (brist på) integrering med staden och områdena blev uttalade förorter till själva staden med dåliga förbindelser dels rent transportmässigt men även socialt.

I många europeiska länder var det som byggdes främst riktat till de grupper som stod utan bostad: dit räknar jag folk på flykt sedan kriget tagit deras hem och kanske tvingats ifrån sin familj och sitt arbete på grund av ekonomiska eller politiska besvär. Kort sagt kan man säga att de var utsatta och i stort behov av att återigen få rota sig någonstans, få chans att bygga upp sitt liv igen. Det var även mycket nytt folk som sökte sig till städerna för att jobba med att återuppbygga industrierna. Även "vanlig" invandring från andra länder började öka. Att flytta över gränserna i det nya Europa, efter skapandet av Europeiska Unionen, blev allt vanligare. Så med denna mix av dels egna medborgare i nöd samt nya invånare med utländsk bakgrund (utsatta på var sitt sätt och med ingen direkt fast geografisk punkt) skulle de nya förorterna fyllas. Eller var det kanske snarare i förorterna som man byggde bostäder för denna grupp och placerade dem sedan där utan vidare eftertanke på vilka efterföljder det skulle innebära? För att dessa människor, i behov av bostäder, ofta inte hade ekonomin för de dyrare, befintliga bostäderna i städerna, subventionerade staten dessutom hyrorna. – det vill säga social housing.²

² Power, A. s. 3

Problem i förorterna, social och etnisk segregation

Att de nya förorterna inte direkt blomstrade av liv och framtidstro blev snart allmänt känt. I dessa områden bodde man för att man inte hade någon annanstans att bo. Att vara beroende av hjälp känns inte direkt som något som ökar självkänslan och inte kan det ha blivit bättre när de boende gång på gång stötte på svårigheter att bli accepterade i det samhälle de var beroende av. Arbetarna från de sämre delarna i staden var nu istället arbetarna från förorten. Det uppstod en geografisk segregation som till skillnad från äldre tiders segregation inom staden blev extremt tydligt i avstånd. Segregationen, som vi känner den idag, kom dessutom att inte bara vara kopplad till socioekonomisk status utan även påverkas av etnicitet och immigrationsfrågor.

Man kan få en ganska så pessimistisk uppfattning om varför etniska minoriteter i ett land ofta faller genom det sociala systemet när man börjar titta närmare på den immigrationspolitik som förs i vissa länder. I *"Race, Housing and Social Exclusion"*, ett antal texter som behandlar social exkludering specifikt inom bostadssektorn sammansatta av professor i social policy vid Lincoln University, Peter Somerville, tas problemet med val upp. Där beskrivs det att makthavare ibland utgår från att särskilda grupper inom de etniska minoriteterna aktivt har valt att vara utanför samhället och det är därför inte är de styrandes misstag om de inte integreras.³ Om man väljer att lämna den nation man lever i när man tar steget över tröskeln och medvetet lever på ett sätt som inte resten av samhället lever på är det alltså självvalt och familjerna får skylla sig själva om de inte integreras. Frågan är då hur man någonsin ska kunna integrera geografiskt om det från de styrande inte ens finns ambitioner om att integrera socialt.

³ Somerville, P. s. 24-25

I samma bok tas det även upp att av alla utsatta i samhället är det ofta flyktingar och asylsökande som marginaliseras och snart känner ett utanförskap.⁴ Att erbjuda dessa människor ett hem slår mig som en möjlighet att verkligen visa att man i ett (västerländskt, demokratiskt) samhälle välkomnar och tar hand om folk. Tyvärr fruktar jag att det långt ifrån alltid fungerar så och istället klumpas ofta flyktingar ihop med andra, kanske fördomsfullt sett som del i en grupp av ”samma sort”. Detta när de kanske inte ens följer samma religion utan det är rent det yttre som inverkar. Det beskrivs i texten även att det utan ett hem är extra svårt att accepteras i det nya samhället och skaffa de grundläggande förutsättningar till att skapa ett nytt liv som behövs.⁵ De bostäder som erbjuds blir därför nödvändigt att tacka ja till i brist på valmöjlighet.

Även den arbetskraftsinvandring som pågick intensivt under decennierna efter kriget skapade en ny grupp i samhället som blev fast i en relativt hopplös situation. Industrierna förväntade sig bara behöva denna arbetskraft temporärt och satte därför upp tillfälliga kontrakt för arbete och bostad på något eller några år. När sedan arbetsgivarna upptäckte att industrin fortfarande växte, erbjöds arbetarna förlängt kontrakt och de som dittills varit ensamma arbetande män såg det då lämpligt att börja flytta dit hela familjen. Detta skapade ett behov av organiserade bostäder som nu inte bara kunde anpassas efter den arbetande mannens livsstil utan skulle inrymma hela det sociala spektrum som det innebär att ha människor av olika åldrar och med olika sysselsättningar under dagen boende i samma område. Där uppstod problem som man tidigare inte räknat med och valmöjligheterna av bostad för dessa familjer var små, dels ekonomiskt styrta, men även

byråkratiskt/politiskt. Då ”valet” av yrke ofta inte var ett val utan snarare en tillsatt position utan vidare hopp till uppgradering ekonomiskt blev det även svårt att aktivt välja bostad. I vissa fall accepterades arbetskraftsimmigranterna inte som medborgare och fick därför inte ta del av den sociala boendesektorn i landet. Istället fick immigranterna ta det som blev över, ofta i de gamla delarna av staden där standarden var låg och således även hyran lägre. När man började acceptera dessa familjers bostadsproblematik fick även de plats i det sociala bostadsbyggandet och placerades tillsammans med andra socialt och ekonomiskt utstötta i samhället i de nya förortsområden som växte upp runt de expanderande städerna.

Det är fortfarande de invånare med utländsk bakgrund som på arbetsmarknaden statistiskt sett innehar de yrken med lägst status och avancering inom yrkeslivet är inte heller att räkna med för många. Detsamma kan ses i bostadssituationen. Till skillnad från de infödda i samma land, var det för arbetskraftimmigranterna svårt att göra en boendekarriär. Att placeras ut i dessa nybyggda förorter med andra i samma situation kan inte heller ha varit välgörande för synen på den egna framtiden i detta nya land. Exkludering från samhället socialt har starka följder med en begränsning geografiskt av var i staden man som invandrare välkomnas att bo eller inte. Även om hyran i ett i majoritet ”vitt, infött” område skulle vara så låg att det skulle vara möjligt att ekonomiskt aktivt välja att flytta dit, kan jag tänka mig att det inte är helt självklart att grannskapet med öppna armar skulle välkomna en familj med en annan etnicitet än den egna. Som en försvarsmekanism till den skuld majoriteten har i det hela tror jag att det skapas en viss inbillad trygghet från den etniska majoriteten av att de andra (av annan etnicitet) visst trivs där borta i sina förorter. Det hela underlättar då man slipper släppa in alla i sina egna förorter. Detta ovälkomnande har även efterföljande generationer fått

⁴.Somerville, P, s. 226

⁵.Somerville, P, s. 226

erfara och oavsett om barnen föds i det nya landet ses de ändå ofta som en del av en samhällsgrupp som innebär problem rotade tillbaka i tiden.⁶

Så hur ska man ta ansvar för den segregation man skapat när det redan tycks vara för sent? Vem ska man skylla på?

Så som populärmedierna ibland porträtterar det och som verkar vara en farlig åsikt som vinner mark är att det är de som faktiskt lever med problemen som bär skulden.⁷ Ett sådant påstående känns otroligt kortsiktigt. I slutändan kan man tycka att det är politikerna och beslutsfattarna som är ansvariga. Inte de utan direkt inflytande, som blir offer för systemet och måste kräva inflytande på mer okonventionella sätt.

Situationen i Frankrike

Som jag tidigare har nämnt, byggdes det i Frankrike såsom i resten av norra Europa under 50-talet bostäder specifikt för att tillfredställa bostadsbehovet hos de arbetare som skulle hjälpa till under de blomstrande årtiondena efter kriget. Dessa bostadsprojekt för låginkomsttagare, kallade HLM (Habitation à Loyer Modéré), innebar av staten subventionerat boende i nya, fräscha områden med ofta bättre standard än arbetarna var vana vid inne i städerna. När ekonomin tog ett fall neråt på 70-talet fick dock tron på den ljusa framtiden för industrierna ett bryskt avslut och arbetslösheten ökade markant. Detta bakslag för de människor som lagt hela sitt hopp till en uppåtgående ekonomi med alla de förbättringar i livssituation som en högkonjunktur bidrar till var enormt. Även socialt stod samhället inför en kris. Denna abrupta påminnelse om att de som redan var längst ner på den socioekonomiska skalan i

samhället också var de som först och hårdast drabbades vid nedgång hjälpte inte till i skapandet av en identitet, en plats i samhället. Socialt höll de starkt manifesterade klassindelningarna på att försvinna för att istället ersättas av en indelning beroende på geografisk placering. Att associeras med var du bodde i staden blev den nya identitet många fick infinna sig i. Där spelade förörternas en stor roll. Byggda specifikt för en arbetarklass övergick de till att kopplas till de socialt utstötta, de som samhället inte hade plats för inom den accepterade gräns staden utgjorde.⁸

Arbetskraften som delvis stod till grund för skapandet av förörternas utgjordes till stor del av nordafrikaner från före detta franska kolonier. De ansågs av arbetsgivarna vara utmärkta arbetare på grund av sin passivitet, till skillnad från den franska arbetarklassen med sina uppror och strejker präglade av kommunistiska ideal. Dessutom var det ett plus att arbetskraften var analfabeter då detta innebar att de inte skulle kunna utbilda/informera sig, göra motstånd eller vilja avancera bortom den plats i produktionskedjan de var stationerade till.⁹

När förörternas fortfarande var nya fanns en större variation och blandning av boende, men efter hand började de infödda fransoserna flytta ut. De hade, till skillnad från immigranterna, i större utsträckning en möjlighet att avancera på arbets- såväl som bostadsmarknaden och fick därför en högre grad av omflyttning. Alla aspirerade bortanför denna typ av boende, det var bara ett steg på bostadstegen man klättrade upp för. För immigranterna var detta i princip så högt upp de tilläts komma och situationen är liknande idag för de stora strömmar av immigranter från Nordafrika som kommer till Frankrike i hopp om arbete.¹⁰

⁶ Somerville, P, s. 291 ff

⁷ Power, A. s. 5

⁸ <http://riotsfrance.ssrc.org/Cesari/>

⁹ <http://www.alternet.org/story/27978/>

¹⁰ <http://riotsfrance.ssrc.org/Cesari/>

Exempel: Les Minguettes

För att belysa problematiken som uppstår när man väljer att klumpa ihop människor som är mindre bemedlade och sätta dem utanför staden känns ett exempel på en sådan förort som ett relevant inlägg. Jag har valt att närmare studera ett område byggt under 60-talets bostadsbrist som en förort till Lyon. Dels genom att ta del av områdets historia, baserat utifrån Anne Powers bok *"Estates on the Edge"*, men även med egna observationer göra ett inlägg i och med de nya frågor som uppstått sedan ett besök i området.

Les Minguettes historia är kantad av dålig publicitet. Det var här de första upploppen på 80-talet som skakade det franska samhället (och resten av Europa) ägde rum och är allmänt sedd som den värsta - när det gäller segregation, kriminalitet och oroligheter - förorten i Frankrike. Här används begrepp som djungel och Les Minguettes beskrivs ibland som ghettoartad misär. Brinnande bilar och konfrontationer mellan ungdomar och polisen har blivit löpsedlar. Den mytomspunna bild som uppstått kring Les Minguettes är framförallt präglad av stark mediabevakning där man under flera decennier följde det moraliska likaväl som det fysiska förfall som området i samhällets ögon har stått för.

Les Minguettes byggdes under 60-talet som ett av fem nya bostadsområden runt Lyon, så kallade ZUPs – Zones à Urbanisation Prioritaire- och bestod i nybyggt skick av 63 stycken 17-våningshus med lägre emellanliggande 8-våningslängor utspridda på det drygt 2 km² stora området. 9500 lägenheter och nästan en fördubbling av invånarantalet i kommunen Vénissieux stod detta nya område för.¹¹

¹¹ Power, A. s. 147 - 149

Under 70-talet började Les Minguettes stöta på stora svårigheter med en ökad stigmatisering i vissa delar av området. Många började flytta ut då de inte längre kände sig säkra. Utflyttningen gjorde i sin tur att många lägenheter stod tomma och skapade ännu mer otrygghet. Drygt tio år efter byggandet av Les Minguettes stod 700 lägenheter tomma. Som tidigare nämnts var det många som kom till Frankrike från Nordafrika, stora familjer, som sattes i de nu allt mer uttömda HLM's i ett försök att fylla de tomma bostäderna. Detta fick nästan motsatt effekt än den önskade, då det snarare gjorde att fler och fler franska familjer flyttade från området. Att flera områden nu hade många tomma lägenheter var positivt för immigranterna i behov av bostad, men det ökade även marginaliseringen av de etniska minoriteter som nu samlades på en plats. För att motverka de nya problem som uppstått infördes restriktioner för hur många nya immigrantfamiljer som fick flytta in i Les Minguettes. Än en gång stod det lägenheter tomma då man hellre lät dem vara outhyrda än att hyra ut till "fel målgrupp".

Utflyttningen fortsatte i allt snabbare takt efter 1979 och snart var nästan en tredjedel av invånarna från etniska minoriteter, huvudsakligen med nordafrikanskt ursprung. Invånarantalet hade nästan halverats och nu stod snart 2400 lägenheter tomma, en tredjedel av alla hyreslägenheter i området. Även arbetslösheten i Les Minguettes ökade från 5 % i mitten av 70-talet till 13 % i början av 80-talet. Över hälften av de unga nordafrikanerna (andra generationens immigranter) var utan jobb. Att brytpunkten var nära kunde alla ana.

1981 bröt upploppen ut där unga nordafrikaner ifrågasatte de auktoritära makterna och gjorde upp med polisen. Billar stals och brändes under hejarop från omgivande balkonger. Nu var Les Minguettes verkligen i centrum och det hela alstrade en så dålig publicitet till området så att de auktoritära makterna kände det var dags att agera för att kunna

styra upp och stoppa innan oroligheterna spred sig. Nu uppmärksammades problemen med att de unga i Lyons ZUP's inte var integrerade och fast mellan två identiteter; den nationalitet de hade från sina föräldrar samt den franska. Stora projekt med mål att integrera socialt och förbättra den fysiska miljön som även erkändes vara del av orsakerna till problemen startades. Les Minguettes var ett av 24 områden som valdes ut speciellt i Frankrike för att förnyas. Förutom den påkostade upprustningen förändrades även förvaltningen bland annat med nya sätt att hantera de tomma bostäderna genom speciella hyresagenter för att locka nya hyresgäster.¹²

Les Minguettes idag

Målet var att göra Les Minguettes lika känt för sin upprustning och överlevnad som det varit för sitt förfall och oroligheter.¹³ Så hur lyckades detta enorma projekt? Fler oroligheter och upplopp runt om Lyon inträffade under 90-talet, men även om man kände av detta i Les Minguettes så var stämningen förändrad från upploppen 1981 och det bröt aldrig ut med lika stor kraft. Nya problem såsom en ökad droghandel förekom men Les Minguettes kunde inte längre räknas som en av de värsta ZUP's. Marginaliseringen av de etniska minoriteterna var dock ännu aktuell. Under mitten av 90-talet ökade även antalet tomma lägenheter igen från 200 (lägsta antalet direkt efter renoveringen) till 300.¹⁴

Oroligheterna är långt ifrån uttraderade och det brinner en bil nästan varje natt. Nu pågår en ny upprustning och Les Minguettes ska återigen få ny färg. Men vad finns bakom de

uppfassade fasaderna? Anne-Marie Vaterlau skriver i sin artikel om "The broken window theory", att man är nogga med att inte låta området se förfallet ut, men hur är det med människorna inne i husen? Hon beskriver hur situationen ser ut idag med en tredjedel av invånarna arbetslösa, över 70 % går på bidrag och de är fast. Fast i sitt område utan en chans att flytta därifrån. De som får jobb flyttar och lämnar Les Minguettes, men det finns inte tillräckligt med social housing områden i Frankrike för att tillgodose någon slags omflyttning (om än mellan områden som är lika illa därän) och inga andra hyresvärdar vill ha dem. Hon skriver även något som känns väldigt relevant: att det inte är i Les Minguettes som de verkliga problemen ligger, det var till och med rätt lugnt i området när Frankrike senast fick se upplopp 2005, utan det är snarare när de boende i Les Minguettes ska ut och möta den värld de är uteslutna ifrån.¹⁵

Jag gjorde ett besök till Les Minguettes, fylld av olika förväntningar. På väg upp för den backe som går från Vennisieux centrum till platån som Les Minguettes reser sig från ser man skillnaden från ett typisk fransk stad till modernistisk misär om man nu vill kalla det så. Från den öde småhusbebyggelse som kantar platån kommer man upp på något stort, nästan för stort för att kunna uppfatta. Platsen är geografiskt isolerad från resten av staden. Belägen uppe på en platå med utsikt över den stad som man inte har någon riktig social kontakt med.

Att gå uppför backen, mot platån speglar något jag upplever tydligt i staden, mellan den mindre och tätare bebyggelsen längre ner är det helt öde och man bygger upp en förväntan av att det ska vara lika öde där uppe. När man väl kommit upp och går mellan de stora husen inser man emellertid att det är fullt av liv och rörelse.

¹² Power, A. s. 149-153

¹³ Power, A. s. 154

¹⁴ Power, A. s. 164-168

¹⁵ <http://www.signandsight.com/features/1100.html>

Det finns många mindre affärsverksamheter och det verkar som att här uppe finns en egen liten värld. Här är bebyggelsen väldigt utbredd men på något sätt fylls tomrummen ut. Först tänker jag att visst, det beror väl på att det är mycket folk som inte har ett jobb att vara på och det är därför de finns här mitt i de gigantiska mellanrummen som bebyggelsen skapar, men är det verkligen därför?

En fråga som dyker upp under min promenad genom området, över förväntan harmoniska, parken omgiven av höghus är var de sociala mötena sker. Det finns några små skolor och kultur/ungdomscentran där folk samlas men alla tomma ytor är antingen park eller parkering. Kan bristen på organiserade ytor i den traditionella meningen med exempelvis torg leda till mer liv på platser man inte trodde det skulle finnas?

Några frågar om jag är journalist och det verkar som att det inte skulle förvåna dem alls om jag var det. Att vara så van vid mediabevakning att det är vardag, präglar det också den egna synen på området? Jag frågar en man om han är från Les Minguettes. Han svarar att ja du, det är ju inte många som varken flyttar ifrån eller nya som flyttar in, så det är en stor chans att alla du ser här är födda här, kommer att leva hela sitt liv här och sedan föda upp barn som också stannar här. Det är väl det journalisterna vill höra.

Det som känns mest påtagligt är hur varierad och spännande bebyggelsen ändå är här, men hur dåligt skött och smutsigt det är. Det är verkligheten kontra media. Les Minguettes är smutsfläcken i staden. Det är inget getto jag går i, bara en del av staden som man helst skulle vilja glömma och gömma bort. Som man inte vet vad man ska ta sig till med.

Vikten av att bygga med sociala intressen

Så varför ska man då bry sig om de bakomliggande faktorerna, det är bara att rensa upp bland ligisterna och införa nolltolerans som inrikesminister Nicolas Sarkozy verkade anse vid upploppen 2005. Utan för att verkligen komma underfund med hur problemet ska lösas måste man alltid ha fullgod förståelse för orsakerna. Att inse att man måste ta ansvar och börja med en bostadspolitik som innebär inkluderande istället för exkluderande känns grundläggande. Hur ska man övertyga de styrande om att tänka efter en, två, tre gånger innan nya områden växer upp? Att ta socialt ansvar för den stad man skapar behöver argument som backar upp vikten av det sociala.

Byggandet av bostäder har enligt William Polk fler dimensioner än den rent ekonomiska aspekten. Man kan tala om den estetiska kostnaden och framförallt kostnaden som bostadsbyggandet får på det sociala planet, vilket ofta inte kommer fram i byggprocessen som främst styrs av ekonomiska vinstintressen. Att tänka långsiktigt när det gäller vad investeringen ska ge för avkastning i reellt ekonomiskt värde är något bostadsbyggande tyvärr redan är dominerat av, men det som verkar undgå ekvationen är de sociala kostnader man skapar genom sitt agerande.

Att det sociala samspelet är viktigt för samhällets överlevnad har visat sig tydligt många gånger och det är tragiskt att man fortfarande inte inser vikten av att planera människors liv med det sociala som utgångspunkt istället för det ekonomiska. Ett exempel som ges i boken *Architecture for the poor* är hur enkelt det är att från utsidan gå in och bedöma vad som är fungerande och ickefungerande stadsbebyggelse. Ett specifikt exempel handlar om att bebyggelsen i en by från utsidan kan upplevas kaotisk, smutsig och överbefolkad, men är istället oftast bara ett uttryck för den komplexa sociala organisationen i det lilla samhället. Oavsett om husen i sig är på gränsen till fallfärdiga

känner de byborna ändå en slags trygghet och mening i det mönster som bebyggelsen strukturerar upp, anpassat efter de sociala relationer som finns mellan invånarna. När man då som utomstående gärna försöker ”städa” upp och finna en synlig struktur är detta långt ifrån alltid det bästa för samhället ifråga. Att tvingas in en struktur som man inte är van vid eller som man inte känner uppfyller de krav man har, oavsett hur god tanken var, är sällan lyckat. I de fall där man försökt göra en insats, som till exempel med de bostadsområden jag behandlar i den här essän, och bygga för en grupp i samhället som saknat en uppenbarlig/acceptabel geografisk struktur genom att påtvinga dem en ny ordning har resultatet nästan varit omvänt. När man har försökt att radera ut en upplevd slum (till exempel arbetarkvarter inne i städerna i dåligt skick) har det istället uppstått en ny slum, ”vertical slums” i de höghustäta förorterna.¹⁶

Den slum man försökte radera ut har återskapats, kanske till och med värre, då den i större utsträckning är koncentrerad till förorter. Som tur vad behöver i alla fall inte de boende i städerna se slummen om den är förlagd till förorterna, eller hur var det nu med det? Missnöje som börjar i en av förorterna kan mycket väl, och har även ibland gjort det, manifesteras i aktioner i stadskärnan för att få en reaktion. Det är då det blir obehagligt för dem som i vardagen inte behöver se eländet och det är då man inser att problemet inte bara går att flytta runt. Anne Power skriver om att då kostnaden för att sköta dessa områden också ökar bidrar det till att många av den mer välbeställda delen av befolkningen slutar tro på att det längre fungerar att betala skatt för att staten ska ta hand om problemet. Farhågor att Europa håller på att bli mer och mer som praktexemplet på farliga förorter och ghetton, USA, får städerna att sätta större

¹⁶ (Polk, W. R.) Fathy, H. S. ix-xi

press på frågor rörande problemförorterna och de problemmänniskor som man av slentrian också buntar ihop med deras geografiska placering. Man får vatten på sin kvarn när siffrorna visar på ökad brottslighet, mycket också tack vare den bild som media rapporterar.¹⁷

Att alltså tillföra en yttre struktur, motiverad främst av det rationella i ekonomiska argument, kan sägas ha bidragit till oordning snarare än organiserat områden där man placerat många människor i samma utsatta position. Att tvingas in ett mönster som någon annan har bestämt åt dig med brist på platser som tillåter spontana relationer leder enligt William Polk till att det istället skapas skeva sociala mönster för att kunna hantera situationen. Det vill säga, har du ingenstans att mötas där du känner dig bekväm och välkommen utan bara tvingad in i en viss struktur, måste du på något annat sätt skapa dessa möten. Ett exempel är gängbildning som en reaktion på att det inte naturligt finns utrymme för spontana sociala möten utan att man istället måste skapa en förbestämd, organiserad social grupp. Det är här utformningen av staden, men även utformningen av själva byggnaderna, gör sig påmind som en faktor för skapandet och tillåtandet av offentliga rum samt möjligheterna till sociala relationer i dessa rum.¹⁸

Så med detta i bakhuvudet är det lätt att säga att ja, då var det bevisat, det är bristen på de sociala utrymmena i samband med eftertanke i utformningen som bestämmer hur bråkiga invånarna i förorterna blir. Tyvärr är det inte så enkelt, utan det är självklart en mix av olika faktorer som bidrar till att de oroligheter som förknippas med förorten uppstår. Att helt reda ut dess begrepp och faktorer är svårt, men ett försök till undersökning av orsaker kan ju göras. Så nu när det hintas att

det kanske är planeringen som ligger till grund för en del av problematiken, hur kan man se specifikt på det franska samhällets roll i upploppen?

Teorier om det franska samhällets & systemets skuld

Så varför har situationen i Frankrike blivit så pass extrem och har den verkligen det? Vad är det som gör att det måste till upplopp för att problemen ska uppmärksammas? Jag försöker här komma med egna teorier. Utifrån egna observationer och kommentarer från franska ungdomar samt arbetare har jag mer och mer insett att det i Frankrike finns en stark hierarkisk uppdelning, på nästan alla plan i samhället.

Enligt arbetare på en fabrik inom träindustrin är det till exempel inte accepterat att uttrycka åsikter som strider mot det den över dig i hierarkin tycker och därför uppstår istället läger som i tystnad hyser agg mot varandra. På arbetsplatsen får arbetarna inte visa sitt missnöje och detsamma gäller i skolan. Att öppet göra motstånd är otänkbart, även om det handlar om att du vill förändra något som faktiskt inte fungerar, till exempel i din arbetsmiljö. Detta förefaller även gälla samhället i stort. Att uttrycka missnöje mot auktoriteten (det statliga systemet) är inget som förs i en normal dialog mellan till exempel unga och de styrande. Istället samlas mycket åsikter inom olika subkulturer och man eggas varandra. Till exempel efter arbetsdagen är det vanligt att fly arbetsplatsen så snabbt som möjligt för att sedan gå på puben och prata om allt som hänt under dagen, chefens uppträdande etcetera.

Att inte kunna få diskutera under arbetet eller framföra åsikter till chefen skapar underliggande frustration som endast får komma fram under samtal med andra i samma situation. Därför förankras exempelvis arbetarna i ett socialt underläge utöver den redan pressade ekonomiska situationen många

¹⁷ Power, A. s. 6

¹⁸ (Polk, W. R.) Fathy, H. S. xi

befinner sig i. Detta kan till slut bli för mycket och det hela kräver ett utlopp, tyvärr sällan lugnt och diplomatiskt utan snarare på ett aggressivt, reaktionärt, sätt. Detta är inte alls märkligt om man jämför aktionen och reaktionen. Ju mer förtryck och bortskjutande av åsikter desto starkare blir själva brytpunkten.

Bristen på ordnade sätt att prata om problemen skapar bara mer problem då folk känner sig missförstådda, underminerade och ignorerade. Det är bland annat här jag tror mycket av problematiken ligger. Segregation är ett problem i många länder, men det förs till exempel i Sverige en mer eller mindre öppen debatt (även om den är långt ifrån fungerande). Man kan likna det vid att vi har en kastrull med vatten som vi låter få stå och koka, problemen bubblar. I Frankrike är det snarare att man har samma kastrull med vatten som kokar, men man väljer att lägga locket på och till slut kokar det över.

De etniska aspekterna av segregationen och upploppen kan också sägas bero på en attityd till nationell och etnisk tillhörighet som råder i Frankrike. Det var senast ett omdebatterat ämne när slöjor förbjöds i franska skolor. En kommentar från en fransk elev är att det är bra att man i de franska skolorna tvingas vara "bara fransmän", att det tar bort alla skillnader, även de geografiska. När man bor varje grupp för sig, med sina staket och traditioner så är det positivt att få vara i skolan som är en plats utan politiska anknytningar och oberoende av religioner. Det är inte bara slöjor som är förbjudna i franska skolor, även kors. Detta trots att Frankrike har många troende katoliker (och en stor andel muslimer). Så varför fungerar då inte skolan som en neutral zon som kan lära eleverna att leva i harmoni? Som utomstående är en första reaktion att ja det är väl klart att när man inte tillåter varje individ vara sig själv så uppstår problem, men detta anses alltså inte vara något negativt. Så vad ska man tro på och vilka kopplingar kan man

dra mellan upplopp och missnöje i social housing områden med situationen i skolan? Det samma verkar även finnas på högre nivå, i samhället. Att vara multikulturellt är inte för Frankrike, det kommer aldrig att finnas ett China Town i Paris enligt Anne-Marie Vaterlau.¹⁹ En observation är att det verkar som att själva det att bo i Frankrike och prata obehindrat på franska gör att du räknas som fransk. Detta tycks ju jättebra, men problemet som jag upplever det är att det ändå inte tillåts finnas annat än fransmän. Att vara fransk är viktigare än allt annat och är du fransk så behöver du inte ha kopplingar till en annan nationalitet. Detta är såklart generaliseringar, men det kan i alla fall understrykas att det präglar en stor del av samhället. Att vara EU-politiker är till exempel inte alls lika hög status som att vara politiker inom Frankrike. Det är bara de interna affärerna som räknas, det som rör Frankrike i första hand. Att ha en så stark tro på det nationella känns instinktivt farligt, men är det bara för att det för oss är i princip otänkbart att inte anse att mångkultur är något värdefullt? För hur ska man någonsin kunna integrera och jobba på problemen i de franska förorterna om det bara är det franska som tas med i beräkningen? Då handlar det inte längre om att integrera, utan att anpassa och forma människor in i ett system. Detsamma gäller i allra högst grad även för bostadspolitik. När ska man inse att det inte är förtjänstfullt att klumpa ihop människor i områden som man sedan inte jobbar på för att få en fungerande relation med staden? Att vara isolerad skapar säkert, precis som det brukar vara om man är tvungen att stanna på ett ställe, en längtan av att komma bort. När man sedan inser att det inte går att komma bort, för världen omkring inte vill ha en, är det som jag ser det väntat att något måste brista. Kopplingen mellan auktoriteten och boendesituationen uppmärksammas och trotsas.

¹⁹ <http://www.signandsight.com/features/1100.html>

Slutliga funderingar

Är det då människorna eller platsen? Skapar din omgivning dig? Här verkar det vara så att i till exempel Les Minguettes har de boende blivit tvungna att influera sin omgivning (med olika kulturer- olika affärer) för att kunna leva i den. Så vilka är lyckligast? De nere i staden kanske är ett självklart svar, men är det så självklart? Uppe på platån tillåts de boende mer eller mindre vara sig själva, om än inklämda i en boendeform och struktur som inte direkt är anpassad efter de boendes olikheter. När de kommer ner till staden, ”ut i världen”, är det inte längre lika ok att bära slöjan eller prata annat än franska, det är då de måste anpassa sig för att överhuvudtaget bli insläppta i till exempel arbetslivet. Så det är kanske där det hela hamnar i slutändan? Det hjälper inte hur mycket man än fixar i förorterna, så länge problemet ligger högre upp, där lite färg inte biter utan där det är politik som bestämmer staden. Detta betyder dock verkligen inte att det är dags att kasta in handduken. Det är här vi måste lära oss och hela tiden försöka få ökad förståelse för den komplexa situation som det innebär med att ta ansvar för de i samhället som inte står högst på byggföretagens lista över målgrupper för sina nya bostadsprojekt. Att gå in och subventionera hyror är absolut en viktig handling från statens håll, men när det leder till att valmöjligheten för någon med en begränsad ekonomi minskar och endast vissa områden står öppna lägger man nästan krokben för sig själv. Svaret på hur man förhindrar upplopp (och då självklart även de bakomliggande problemen) är kanske just det att det är svårt, men när vi inte kan påverka på en högre politisk nivå kan arkitekturen och planeringen kanske underlätta och minska de svårigheter som uppstår. Möjligen genom att försöka skapa städer som även om de socialt är segregerade inte dagligen också påminner om hur negligerade ”problemförorterna” är.

Källförteckning:

Tryckta källor:

Power, A, 1997, *Estates on the edge*, Macmillian Press Ltd., London

Fathy, H, 1973, *Architecture for the poor*, The University of Chicago Press, Ltd., London

E-bok:

Somerville, P, 2001, *Race, Housing and Social Exclusion*, Jessica Kingsley Publishers

Internet:

<http://riotsfrance.ssrc.org/Cesari/> [20060128]

<http://www.signandsight.com/features/1100.html> [20060123]

<http://www.alternet.org/story/27978/> [20060128]

Antal ord :**5937**

Bilaga 1: Text till *Qu'est-ce qu'on attend* - Suprême NTM

Les années passent, pourtant tout est toujours à sa place
Plus de bitume donc encore moins d'espace
Vital et nécessaire à l'équilibre de l'homme
Non personne n'est séquestré, mais c'est tout comme
C'est comme de nous dire que la France avance alors qu'elle
pense
Par la répression stopper net la délinquance
S'il vous plaît, un peu de bon sens
Les coups ne régleront pas l'état d'urgence
À coup sûr ...
Ce qui m'amène à me demander
Combien de temps tout ceci va encore durer
Ça fait déjà des années que tout aurait dû péter
Dommage que l'unité n'ait été de notre côté
Mais vous savez que ça va finir mal, tout ça
La guerre des mondes vous l'avez voulue, la voilà
Mais qu'est-ce, mais qu'est-ce qu'on attend pour foutre le feu?
Mais qu'est-ce qu'on attend pour ne plus suivre les règles du
jeu?

Je n'ai fait que vivre bâillonné, en effet
Comme le veut la société, c'est un fait
Mais il est temps que cela cesse, fasse place à l'allégresse
Pour que notre jeunesse d'une main vengeresse
Brûle l'état policier en premier et
Envoie la république brûler au même bûcher, Ouais !
Notre tour est venu, à nous de jeter les dés
Décider donc mentalement de s'équiper
Quoi t'es mirro, tu vois pas, tu fais semblant, tu ne m'entends
pas
Je crois plutôt que tu ne t'accordes pas vraiment le choix

Beaucoup sont déjà dans ce cas
Voilà pourquoi cela finira dans le désarroi
Désarroi déjà roi, le monde rural en est l'exemple
Désarroi déjà roi, vous subirez la même pente, l'agonie lente
C'est pourquoi j'en attente aux putains de politiques
incompétentes
Ce qui a diminué la France
Donc l'heure n'est plus à l'indulgence
Mais aux faits, par le feu, ce qui à mes yeux semble être le
mieux
Pour qu'on nous prenne un peu plus, un peu plus au sérieux

Dorénavant la rue ne pardonne plus
Nous n'avons rien à perdre, car nous n'avons jamais rien eu ...
A votre place je ne dormirais pas tranquille
La bourgeoisie peut trembler, les cailleras sont dans la ville
Pas pour faire la fête, qu'est-ce qu'on attend pour foutre le feu
Allons à l'Élysée, brûler les vieux
Et les vieilles faut bien qu'un jour ils paient
Le psychopathe qui sommeille en moi se réveille
Où sont nos repères ? Qui sont nos modèles ?
De toute une jeunesse, vous avez brûlé les ailes
Brisés les rêves, tarie la sève de l'espérance; Oh ! quand j'y
pense
Il est temps qu'on y pense, il est temps que la France
Daigne prendre conscience de toutes ces offenses
Fasse de ces hontes des leçons à bon compte
Mais quand bien même, la coupe est pleine
L'histoire l'enseigne, nos chances sont vaines
Alors arrêtons tout, plutôt que cela traîne
Ou ne draine même, encore plus de haine
Unissons-nous pour incinérer ce système